

Niekoľko poznámok k používaniu anglicizmov mladých ľudí

Petra Jesenská
KAA FHV UMB

Abstrakt: Príspevok je systémovou analýzou anglicizmov slovenského študentského časopisu. Článok je členený na dve časti – na časť výskumnú a záver.

Kľúčové slová: anglicizmus, jazyková rovina, lexika, lexikálna jednotka, lexéma, paradigma

Namiesto úvodu

Na slovenskom mediálnom trhu existuje niekoľko časopisov pre mladých čitateľov, ale len zopár je určených špecifickému okruhu čitateľov. ST.CITY je študentský časopis zameraný na poslucháčky a poslucháčov vysokých škôl a univerzít. Po jeho prelistovaní a následnom štúdiu vo mne skrsla myšlienka analyzovať jazyk textu tohto časopisu. S ohľadom na priestor som sa rozhodla skúmať vybraný jazykový fenomén typický pre väčšinu európskych periodík, a síce používanie anglicizmov a v tejto súvislosti aj dodržiavanie, resp. porušovanie normy. Anglicizmy som sa rozhodla skúmať v kontexte systémovej lingvistiky s interdisciplinárnym presahom sociolingvistickej analýzy. Príspevok je súčasťou pripravovanej monografie zameranej na použitie anglicizmov v jazykovej praxi.

1. Výskum

Ako narábajú mladí ľudia s anglicizmami? Ako ich používajú a ako často s nimi pracujú? Dokážu s nimi narábať obozretne a obmedzujú sa len na funkčné výpožičky alebo je všetko inak a aj oni značnou mierou prispievajú k anglikanizácii slovenského jazyka? Domnievame sa, že anglické výpožičky budú zväčša funkčné a/alebo štylisticky príznakové.

Pri výskume bola použitá metóda excerpcie (zobierania korpusu) a jeho následná kvantitatívno-kvalitatívna analýza. Možno povedať, že ide o klasický výskumný postup v lingvistike: excerpčia anglicizmov, zhromažďovanie dát, kompletizovanie korpusu, triedenie anglicizmov, klasifikácia anglicizmov, štatistické (kvantitatívne) a kvalitatívne vyhodnotenie a konečne intepretácia výsledkov výskumu.

Do výskumu bolo zaradených 129 substantív, 32 adjektív, 8 sloviess, 2 príslovky a 1 číslovka. Hoci rozsahom bol výskum nevel'ký, v podstate potvrdil, že najčastejšie sú preberané substantíva a adjektíva, kým slovesá sa preberajú len výnimočne alebo sa utvoria z už prebraného substantíva.

Z výskumnej vzorky 129 substantív bolo 97 ohybných, a teda zapadajúcich do existujúcich paradigiem, ostatné boli nesklonné.

Substantíva mužského rodu tvorili najrozsiahljšiu časť výskumnej vzorky (82 slov). V texte sa vyskytlo najviac substantív paradigmy dub (58 anglicizmov, čo predstavuje 72 % z celkového počtu všetkých anglicizmov mužského rodu). V tejto skupine sa ocitli aj nesklonné substantíva – v texte sa vyskytli 4, čo predstavuje 5 % z celkového počtu substantív mužského rodu. Ide presne o týchto 7 substantív: high-tech (figuruje aj ako ohybateľné), MP3, MP4, student-paradise, USB. Substantív ženského rodu bolo niekoľkonásobne menej (21). Najvyššie zastúpenie dosiahol skloňovací vzor žena (66 %). Paradigmy dlaň a kosť majú nulové vyjadrenie, pretože v texte sa nevyskytli ani raz. Nesklonné substantíva ženského rodu predstavujú 4 % z výskumnej vzorky. Našli sme týchto 7: ex (vaša ex), *host family*, *party*, *PR agentúra*, *runway*, *slideshow* a *whiskey*. Substantív stredného rodu bolo v porovnaní s maskulínom len zopár (11). Anglicizmy tejto skupiny boli prekvapením, pretože najvyššie zastúpenie dosiahli nesklonné výrazy (až 64 %). Paradigmy srdce a dievča vôbec neboli zastúpené (obe 0 %).

Z výskumnej vzorky 32 adjektív bolo 24 ohybných (napr. *mailový*, *športový*, *bejzbalová* a pod.) a 8 nesklonných (napr. *on-line*, *sexy*, *super*).

S výnimkou dvoch adjektív skloňovaných podľa vzoru cudzí (*alarmujúci*, *šokujúci*) podliehajú všetky ostatné ohýbateľné adjektíva skloňovaciemu vzoru pekný (napr. *webová*, *stylingový*).

Vo výskumnom korpuse sa objavilo osem nasledovných slovík: *checknúť*, *fotiť*, *mailovať*, *našartovať*, *šartovať*, *vygooglovať*, *vystopovať* a *vyšprintovať*. Z hľadiska frekvencie výskytu možno konštatovať, že sa uvedených osem slovík v texte vyskytlo deväť ráz, čo znamená, že len jedno z nich bolo použité dvakrát. Nielen že je ich počet v texte nízky, ale nízkemu počtu zodpovedá aj nízka frekvencia ich výskytu.

Z hľadiska slovotvorby prenikajú do systému slovenčiny také anglické slovesá, ku ktorým možno pridať slovenskú morfému charakteristickú pre sloveso (napr. check + -núť, štart + -ovať, stop + -ovať). V niektorých prípadoch dochádza ku strate grafémy, aby sa vedľa seba nevyskytli dve samohlásky (vokály). Toto je prípad slovesa *vygooglovať*, ktoré vzniklo v angličtine z podstatného mena *google* (vyhľadávač) a konverziou sa zmenilo na *to google* (vyhľadávať v googli). Finálna vokála -e sa vynechala, aby sa pri konjugácii so slovesom ľahšie pracovalo. Prefixy typické pre slovesá prevzaté s angličtiny sú *na-* a *vy-*. *Vy-* je zároveň

jedným z najproduktívnejších prefixov v tejto skupine slovných druhov (*vygooglovať*, *vystopovať*), čo potvrdili aj výsledky nášho výskumu.

Na margo ostatných slovných druhov možno uviesť, že sa v korpuse vyskytli dve príslovky (*summer-job friendly*, *JI friendly*) a jedna číslovka (*meni*). V prípade čísloviek ide o zložené slová (*compounds*), ktoré sú obe zakončené príslovkou *friendly*. Anglicizmus *friendly* označuje charakteristickú vlastnosť veci alebo deja, ktorá znamená, že je zohľadnené hľadisko používateľa. V slovenčine sa často v slangu študentov používa analogické spojenie *user-friendly*, ktoré označuje výrobok (napr. učebnicu alebo inú učebnú pomôcku) zohľadňujúci záujmy klienta/klientky.

Korpus výskumu tvorí 172 lexikálnych jednotiek. Ich klasifikácia môže byť rôzna. Zvolili sme dve kritériá posudzovania výrazov z hľadiska slovotvorby, podľa toho, či ide o jednoslabičné alebo viacslabičné slová, a či ide o jednoslovné alebo viacslovné pomenovania. Jednoslabičných výrazov bolo naozaj mnoho. Monosylabičnosť je základným znakom vysokého počtu anglických slov. Ide o slová ako *bar*, *boss*, *box*, *disk*, *drink*, *džob*, *ex*, *film*, *firn*, *gay*, *hit*, *narf*, *klub*, *park*, *pod*, *port*, *sken*, *šok*, *šport*, *tím*, *tip*, *touch*, *tranz*, *trend*, *trik*, *web*. Všetkých 26 slov je jednoslabičných a z celkového počtu 172 ide o 15 % (najnižšie zastúpenie). V prípade anglických slov v angličtine by bolo kvantitatívne zastúpenie monoslabičných slov určite vyššie. V slovenčine je situácia iná, pretože slovenčina nemá také vysoké zastúpenie jednoslabičných výrazov vo svojom registri. Najvyššou mierou sú zastúpené troj- a viacslabičné lexikálne jednotky. Z celkového počtu 172 lexikálnych jednotiek sú zastúpené jednoslovné pomenovania v 124 prípadoch (72 %). 48 výrazov bolo dvoj- a viacslabičných, čo predstavuje 28 % z celkového počtu výrazov.

Slovnú zásobu možno posudzovať z niekoľkých hľadísk. Rozhodli sme sa zamerať svoju pozornosť na hovorové výrazy, slovné spojenia odkazujúce na výpočtovú techniku alebo elektronickú komunikáciu, študentský slang, neologizmy a skratky.

a) Hovorové výrazy¹ – *boss*, *mailovať*, *lifestylový*, *stylish and sexi*, *sexy*.

b) Terminológia internetovej komunikácie – *internet*, *on-line*, *webová stránka*, *emailový*, *high-tech*, *web-browser*, *www* a pod.

c) Študentský slang – je to zarážajúce, ale typický slang tejto skupiny sa v texte neobjavuje. Vysvetľujeme si to tak, že sa v podstate prekrýva s neologizmami, internetovou terminológiou, hovorovými výrazmi a skratkami (*boss*, *high-tech*, *narf* a pod.).

¹ Výrazy, ktoré kedysi patrili do hovorovej lexiky sa presunuli do neutrálnej roviny jazyka (teenager, dizajnér a pod.).

d) Neologizmy – *narf, firm, MPG4, pod, podcasting, RSS, videopodcasting, web-browser*. V podstate možno konštatovať, že všetky anglicizmy boli pri svojom prevzatí do slovenčiny neologizmami, kým sa úplne alebo aspoň čiastočne nedomestikovali.

e) Skratky a/alebo symboly – @, CD, DJ, DVD, J1(-friendly), LAN, LCD, LP, MB, MP3, MPG4, PC, PR, RSS, USA, USB, XML. V korpuse sa objavilo 17 skratiek, z ktorých boli v texte použité viac ráz (napr. MP3 alebo USB kľúč). Niektoré skratky stoja samostatne (MP3, PC, USB) alebo priberajú sufix (napr. MP3-ka, PC-čko), aby sa s nimi ľahšie pracovalo v lingvistickom kontexte. Často sú skratky súčasťou dvojslovného výrazu (napr. formát MP3, J1-friendly, MP3 prehrávač, PR agentúra, USB kľúč).

Z celkového počtu 172 skúmaných výrazov bolo 17 skratiek a akronymov, čo predstavuje 10 % v kontexte výskumu všetkých excerptovaných anglicizmov.

Všeobecne možno anglicizmy rozdeliť na staršie a novšie, resp. na asimilované a pôvodné (zachovali si originálny, pôvodný charakter). Podľa stupňa asimilácie možno zistiť intenzitu výskytu (používania) daného výrazu. K asimilovaným radíme: *sken, tím, džez* (aj *jazz*), *kliknutie, smska, softvér, šok* a podobne. K neasimilovaným radíme tie anglicizmy, ktoré si ponechali svoju ortografickú a/alebo ortoepickú podobu: *notebook, punkrock, slideshow, web-browser, whiskey* a pod. Výrazy ako *drink, gangster, internet, film, park, party, sampler, slogan, relax* či *web* sa zhodujú s pôvodnou ortografickou a viac-menej i ortoepickou podobou v angličtine.

Väčšina skúmaných lexikálnych jednotiek má spoločné charakteristiky – ide o internacionalizmy, ktoré sú v súčasnosti anglikanizované. To znamená, že mnohé z našich anglicizmov nájdeme aj v iných európskych jazykoch (v nemčine, taliančine, maďarčine, chorvátčine a pod.).

Na adresu syntaktických konštrukcií možno uviesť, že v študentskom časopise *St. City* sme našli 18 anglických alebo anglikanizovaných konštrukcií. Pre názornosť uvádzame niektoré z nich v pôvodnej grafickej podobe tak, ako sa vyskytovali v texte a v zátvorke uvádzame počet frekvencií v texte. Uvádzame originálnu verziu aj s chybami, ktoré sa v texte vyskytli (napr. *horor* alebo *victimies*): *nič-nevidím-nič-nepočujem, FIRST STUDENT LIFESTYLE MAGAZINE* (2x), *WE WANT YOU, HOME, SWEET HOME*, „*cultural shock*“ (2x), *MILLION DOLLAR BABY* (2x), *HOROR STORY, DID YOU KNOW . . . Vedel si ABOUT SALMA HAYEK?*, „*bad hair day*“, *športový look, ľudský touch* a pod. Je zrejmé, že frekvencia výskytu syntaktických konštrukcií je okazionálna a slúži len istému konkrétnemu účelu v texte. Hoci sa ojedinele vo výrazoch vyskytujú ortografické chyby, nie je to pravidlom. V texte sú niektoré napísané kapitálkami (*HOME, SWEET HOME*.), Iné sa

nachádzajú v úvodzovkách („*cultural shock*“, „*bad hair day*“), ale väčšinou nie sú uvedené úvodzovkami (*ľudský touch*). V jednom prípade išlo o použitie spojovníka anglofónnym spôsobom, ako je to znázornené v nasledujúcom prípade.

Recipientami textov v časopise sú študenti a študentky slovenských univerzít. Ide o mladých ľudí, pre ktorých základné anglické frázy nepredstavujú žiadny problém. Práve naopak, sú pre nich samozrejmosťou rovnako ako vysoká počítačová gramotnosť. Aj to je dôvod používania anglických alebo anglikanizovaných syntaktických konštrukcií. Angličtina sa stala kódom, ktorý dokažu dešifrovať mladí a scestovaní ľudia. Staršie ročníky by sa bez znalosti angličtiny museli popasovať s mnohými im neznámymi lexémami.

Jazyk a štylistické prostriedky používané v študentskom časopise *St. City* majú za úlohu priblížiť sa čo najviac k recipientom. Tomu zodpovedá výber jazykových a štylistických prostriedkov, ktoré sú často neformálne (hovorové alebo ponechané v pôvodnej anglickej forme). Štylisticky príznaková lexika sa vyznačuje kombináciou slovenskej lexikálnej jednotky s anglickou (*ľudský touch*, *webová stránka*) alebo spojením dvoch anglicizmov, z ktorých jeden je zväčša slovakizovaný (*športový look*, *baby-sitterka*). V niektorých prípadoch je použité slovné spojenie v pôvodnej anglickej podobe (*student-paradise*). Neformálnosť jazyka je snahou nielen o hovorový jazyk, ale aj o priblíženie sa k hovorenému jazyku.

Grafická úprava i výber neformálnych jazykových a štylistických prostriedkov zodpovedá úzkemu okruhu čitateľiek a čitateľov, ktorým je časopis určený. Ide prevažne o hovorovú lexiku a neologizmy. Kým hovorové výrazy prispievajú k zblíženiu s čitateľskou obcou, neologizmy sú znakom sprostredkovania nových poznatkov, javov a vecí.

Pri koncipovaní časopisu prihliadali autori a autorky textov na niekoľko aspektov svojich čitateľiek a čitateľov – veková skupina, pre ktorú je časopis určený a špecifické záujmy (edukačné, pracovné, oddychové). Výber tém bol tiež zohľadnený v príspevkoch časopisu.

Časopis je určený vekovej skupine 15 – 25 ročných mladých ľudí a zameria sa na možnosti štúdia na stredných a vysokých školách v zahraničí (prevažne v anglofónnych krajinách ako sú USA alebo Írsko). Oboznamuje s možnosťami cestovania a vhodného zamestnania na polovičný úväzok alebo práce počas prázdnin a pod. Klebety a špekulácie o speváckych a hereckých celebritách majú za úlohu poskytnúť zábavu, oddych a relax.

Celkovému vyzneniu časopisu zodpovedá i výber jedenástich tém, resp. okruhov, z ktorých päť má v názve anglicizmy (*kluby*, *eventy*, *filmy*, *extrémny šport*, *high-tech*). Prispievajú k celkovej bulvarizácii textu časopisu, ktorý sa snaží diverzitou tém o čo najväčší

rozsah. Okrem spomenutých oblastí sa autorky a autori príspevkov zamerali na koncerty, módu, kozmetiku, poradenstvo v oblasti sexu a erotiky, motorizmus a práva študentskej obce.

2. Záver

V príspevku bol predstavený rozsahom nevelký výskum (172 skúmaných lexikálnych jednotiek). Snahou bolo priniesť do diskusie o anglicizmoch interdisciplinárny rozmer s cieľom zistiť spôsob využitia anglicizmov v jazyku mladých ľudí. Anglicizmy boli analyzované podľa jednotlivých jazykových rovín.

Z hľadiska slovotvorby sa v texte vyskytovalo najviac troj- a viacslabičných slov ako aj dvoj- a viacslovných pomenovaní. Zhľadiska slovnodruhového rozdelenia boli najviac zastúpené substantíva a to substantíva mužského rodu zapadajúce do paradigmy dub. Ide teda o neživotné podstatné mená. Výskum potvrdil známu skutočnosť, že dub je najproduktívnejšou paradigmou anglických prevzatí.

Na lexikálno štylistickej rovine sa ukázalo, že v jazyku použitých anglicizmov prevládajú hovorové slová, výrazy označujúce elektronické komunikačné technológie, neologizmy a skratky. Všetky tieto prostriedky tvoria cielený výber, ktorý dotvára celkový štylistický dojem textu. Zámerom skúmaného časopisu bolo čo najviac sa priblížiť k čitateľskej obci pomocou výberu vhodných aj neformálnych prostriedkov. Konštatujeme, že výber konkrétnych lexikálnych jednotiek spôsobil hovorovosť a v niektorých prípadoch až hovorenosť textu.

Časopis je určený širokej študentskej verejnosti na Slovensku – je určený mladým čitateľom a čitateľkám v rozmedzí od 15 do asi 25 rokov, ktorých cieľom je štúdium na slovenských a zahraničných (prevažne anglofónnych) vysokých školách a univerzitách. Týmto faktom zodpovedá výber jazykových a štylistických prostriedkov, výberu tém ako aj výberu ilustrácií a celkovej grafike časopisu. Z hľadiska frekvencie používania anglicizmov je práve pre skupinu mladých ľudí príznačné, že sa snažia o ekonomizáciu prejavu a o čo najnižšie informačné šumy. Tieto dva dôvody sú hlavnými faktormi vysokej frekvencie anglicizmov použitých v študentskom časopise *St. City*.

Počas výskumu sme sa museli vysporiadať s niekoľkými druhmi problémov. Pri excerpácii dochádzalo k excerpovaniu latinizmov alebo galicizmov, ktoré boli neskôr správne identifikované a vyradené z výskumu. Išlo o frankofónne výrazy *brandža*, *diskotéka*, *rezort*; latinizmy *extra* a *seriál*. Arabský anglicizmus *magazín* sme vo výskumnej vzorke ponechali, pretože ide o výraz prevzatý z angličtiny a nie z arabčiny. Problematickým sa javil aj latinský

výraz *sex* z latinského *sexus*, ale v prípade výrazov *sexi* a *sexy* ide o hovorové (slangové) adjektívne anglicizmy nesklonné. Pri výskume sme sa žiaľ nemohli oprieť o žiaden slovenský etymologický slovník. Opierali sme sa o dostupné slovníky cudzích slov, o tzv. Slex a čiastočne aj o historický slovník. Významnou mierou pri excerpovaní výskumného korpusu pomohol monolingválny etymologický oxfordský slovník. Domnievame sa, že aj absencia moderného rozsiahleho etymologického slovníka na trhu spôsobila isté nedostatky v dátach. V oblasti štylistickej a sociolingvistickej analýzy vidieť rezervy, na ktoré by sme v budúcnosti radi nadviazali. Dúfame, že tento článok je prínosným príspevkom do diskusie o anglicizmoch v slovenskom jazyku. Sme otvorení invenciam a kritike na našu adresu týkajúcu sa tejto nepochybne zaujímavej výskumnej oblasti.

Summary

A Few Notes on Specific Language Means in a Student Magazine article is a structural analysis of *anglicisms* used in a Slovak student magazine called *St. City*. The article is logically divided into three main parts – the first part is theoretical, the second part describes research done, and the third part is a conclusion presenting author's interpretation of researched data. The text contains five charts and four appendices.

Použitá literatúra

- Historický slovník slovenského jazyka I/A – J*. 1991. Bratislava: Veda, 1991, 538 s. ISBN 80-224-0228-1
- IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M. – MANÍKOVÁ, Z. 1990. *Slovník cudzích slov*. Bratislava: SPN, 1990, 945 s. ISBN 80-08-00006-6
- Elektronický slovník slovenského jazyka*: <http://www.forma.sk/onlines/slex/index.asp> (SLEX 99)
- Slovník cudzích slov*. 1997. Bratislava: SPN, 1997, 994s. ISBN 80-08-02054-7
- St. City*. 2006. Bratislava: ExpoReal s.r.o., okt.-nov., 2006, 48 s.
- The Oxford Dictionary of English Etymology*. 1967. Oxford: Oxford University Press, Reprinted, 1967, 1029s. Bez ISBN

Excerpovaná literatúra

- St. City*. 2006. Bratislava: ExpoReal s.r.o., okt.-nov., 2006, 48 s. Bez ISSN